

или синтаксических стилистических средств – образного сравнения, метафоры, перифраза, эпитета, эмфатического повтора, антитезы, параллельных конструкций.

В целом, описанные и проанализированные виды и формы цитирования в их совокупности характеризуют научно-популярный текст как действительно особое, неоднородное стилистическое образование, в котором одновременно реализуются функции и сообщения, и воздействия, при частом преобладании последней. В цитировании находят отражение как научные свойства научно-популярного подстиля – информативность, связность, логичность, аргументированность и достоверность, так и качества, сближающие его с публицистической и художественной литературой, а именно, доступность, конкретность, диалогичность и увлекательность изложения, экспрессивно-образный способ подачи материала, стремление к эстетизму.

Литература

1. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов. / Н. А. Фатеева. – М.: АГАР, 2000. – 280 с.
2. Хализев В. Е. Теория литературы: Учебник / В. Е. Хализев. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 2005. – 405 с.

УДК 811.161.2'42

Гайдук Н.А.

к. філол. н, доцент кафедри слов'янської філології та перекладу

МІСЦЕ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ У СИСТЕМІ КУЛЬТУРНО-ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

У сучасному комунікативному просторі політичний дискурс заслуговує на особливу увагу дослідників, оскільки ще у 50-х роках минулого століття було встановлено, що зв'язок мови з політичним життям суспільства є досить тісним. Зв'язок мови та політичного дискурсу можна простежити, по-перше, вивчаючи здійснення впливу на масову свідомість за допомогою мовних засобів, а, по-друге, вивчаючи політичний дискурс як взірць просування демократичних ідей та цінностей, особливо в сучасних умовах глобалізації.

У роботі «Сучасна політична лінгвістика» Е. В. Будаєва і А. П. Чудінова висловлюється думка про те, що «мовна діяльність особистості або колективного суб'єкта політики (наприклад, політичної партії) сприймається як відображення існуючої у свідомості людей мовної картини політичного світу. Подібна діяльність може слугувати матеріалом для вивчення індивідуальної, соціумної і національної ментальності» [2]. Ці положення відповідають когнітивному підходу до дослідження сучасного політичного дискурсу, на який ми спираємося у нашому дослідженні.

Слід зазначити, що «методи когнітивного аналізу політичного дискурсу дають змогу реконструювати уявлення людини або групи осіб про навколишній світ, визначити його ціннісні погляди» [9, с. 84]. Крім того, такі методи допомагають скласти «уявлення і про політичну ситуацію, оскільки внутрішні моделі світу – це частина об'єктивної політичної картини» [5, с. 129].

Низка вчених розуміють політичний дискурс у широкому сенсі, наприклад, «політичний дискурс – це сукупність усіх мовних актів, які використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом» [1 с. 6]. У вузькому сенсі політичний дискурс – це дискурс політиків, утворений партійними програмами, дебатами в парламенті, урядовими обговореннями і промовами політиків. Він не виходить за межі сфери політики [5, с. 128]. Політичний дискурс формується в контексті функціонування певних політичних інститутів, тобто можна сказати, що дискурс є політичним, коли він супроводжує політичний акт у відповідній інституційній обстановці.

У нашому дослідженні використовуємо широке тлумачення політичного дискурсу як такого, що має реальний і віртуальний виміри, й уналежнюємо до нього процес і результат породження та сприйняття політичних текстів [9, 83], а також «екстралінгвістичні фактори, що впливають на їх породження і сприйняття» [7, с. 46], оскільки політичний дискурс залежить не стільки від теми або стилю спілкування, а й від таких екстралінгвальних факторів, як той, хто говорить, той, кому говорять, що та в якій ситуації і з якою метою говорять [7].

Тобто, функції політичного дискурсу реалізуються в ході політичного процесу. Під час створення дискурсу мовець, як правило, спирається на особистісні ментальні моделі, події чи ситуації. Такі моделі утворюють суб'єктивні переконання мовця стосовно ситуації. Після формування суб'єктивної моделі ситуації мовець може використовувати її елементи в дискурсі за допомогою низки конкретних лінгвістичних та дискурсивних стратегій. Як правило, використовується лише частина наявних у мовця когнітивних моделей, в основному та, яка релевантна поточній ситуації.

Контекстні моделі регламентують також стиль, прагматичний вимір політичного дискурсу, визначають, яку інформацію із ситуативної моделі поточної події слід включати в дискурс. Важливою контекстною категорією, яка контролює відбір інформації, є політична ідеологія автора та його аудиторії, яка також може впливати на характер ситуативних значень [6, с. 216 – 221].

Л. Р. Безугла виокремлює такі складники дискурсивного контексту: онтологічний контекст; комунікативний контекст – комунікативна компетенція комунікантів, їхні цілі, стратегії й тактики, код і канал зв'язку; соціальний контекст; психофізіологічний контекст; когнітивний контекст – когнітивні операції та знання комунікантів; психолінгвістичний контекст. Тож, з огляду на те, що стиль автора впливає на створення та реалізацію дискурсу, його також необхідно уналежнити до дискурсивного контексту. У політичному дискурсі це реалізується у намірі автора впливати на читача.

Важливою рисою політичного дискурсу є співвіднесеність з учасниками (автором та адресатом), а також із комунікативними намірами автора і його певним впливом на адресата. Суспільне призначення політичного дискурсу в тому, щоб породжувати в адресата необхідність певних політичних дій та оцінок. Мета політичного дискурсу – переконати, викликати в адресата намір, створити ґрунт для переконання і спонукати до дії.

Австрійська дослідниця Р. Водак підкреслює, що політичний дискурс «перебуває ніби між двома полюсами – функційно-зумовленою спеціальною мовою і жаргоном певної групи з властивою їй ідеологією» [3, с. 24]. Крім того, він визначається як «вторинна мовна підсистема, що має певні функції, своєрідний тезаурус і комунікативний вплив» [4, с. 126]. Сама структура політичного дискурсу зумовлює той факт, що його дослідження пов'язане з аналізом форми, завдань і змісту дискурсу, що вживається в певних ситуаціях і лежить воно на перетині різних дисциплін.

Щодо аналізу політичних концептів у межах політичного дискурсу, то М. В. Гаврилова відзначає два основні прийоми такого аналізу. Перший прийом «фокусується на відновленні ієрархічних структур сенсу, що містяться в мові політики» [5, с. 130]. Надпотужними є концепти, які відображають найважливіші елементи політичної свідомості нації. Політичний концепт є однією з основних одиниць, які утворюють мовну картину світу того чи іншого народу, і тому концепт-аналіз політичного дискурсу може слугувати матеріалом для вивчення як індивідуальної, соціумної, так і національної ментальності.

Політичні концепти належать історико-культурній свідомості народу і наповнюються етнокультурним змістом. У цивілізованому суспільстві політика не існує поза культурою і навпаки. Термін «політична культура» увів у науковий обіг І. Гердер. У сучасних дефініціях стверджується, що політична культура ґрунтується на загальній культурі як історично певному рівні розвитку суспільства й людини та містить знання про політику, оцінку політичних явищ, емоційний бік політичних позицій, прийняті в даному суспільстві зразки політичної поведінки, що визначають, як можна і як слід діяти у політичному житті. Як видно, цей складник (загальна культура) політичної культури має пізнавальний, світоглядний характер, що формується на основі концептуальних знань людини про політичну дійсність. Натомість інший складник (політична активність) політичної культури спрямований безпосередньо на суспільство і має прикладний, діяльнісний характер, а саме: «це такий спосіб діяльності соціальної спільноти, особи у сфері політичних відносин, який відображає досягнутий рівень політичної активності суб'єктів. Багатогранність політичної культури, що синтезує різні компоненти і рівні, дає всебічне уявлення про сферу політичного життя.

Засобом пізнання, збереження і відтворення культури є мова, яка через колективну свідомість забезпечує народові культурну тяглість у часі та просторі. Своєрідними культурними джерелами в цих просторово-часових площинах виступають концепти, що підтримують життєздатність національної культури. Тому дослідження політичної культури тісно поєднане з лінгвокультурологією, оскільки лінгвокультурологія взаємодіє з когнітивною, комунікативною лінгвістикою, прагмалінгвістикою, лінгвополітологією. Саме це зумовлює необхідність вивчення політичного дискурсу як такого, що має на меті переконати, викликати в адресата намір, створити ґрунт для переконання і спонукати до дії, адже суспільне призначення політичного дискурсу в тому, щоб породжувати в адресата необхідність певних політичних дій та оцінок. В межах політичного дискурсу перспективним є вивчення функціонування певних політичних концептів, що слугують засобом мовного відображення ментальності того чи іншого народу, при цьому найефективнішим виступає історико-етимологічний концептуальний аналіз, оскільки у його рамках розглядаються форми вживання в політичних текстах ключових понять соціально-політичної теорії (свобода, мир, нація, революція тощо), їхня еволюція, контексти їхнього застосування; вивчення даних понять є важливим для формування уявлень про ціннісні погляди окремого соціуму на сучасному етапі його розвитку.

Література

1. Баранов А. Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А. Н. Баранов, Е. Г. Казакевич. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
2. Будаев Э. В. Современная политическая лингвистика / Э. В. Будаев, А. П. Чудинов. – Екатеринбург, 2006. – [Электронный ресурс] : <http://www.philology.ru/linguistics1/budaev-chudinov-06a.htm>.

3. Водак Р. Специальный язык и жаргон: о типе текста «партийная программа». – Язык. Дискурс. Политика / Р. Водак. – Волгоград, 1998. – 200 с.
4. Воробьева О. А. Современное состояние политического дискурса / О. А. Воробьева // Теоретическая и прикладная семантика, парадигматика и синтагматика языковых единиц: сб. науч. тр. – Краснодар, 2000. – с. 125 – 128.
5. Гаврилова М. В. Критический дискурс-анализ в современной зарубежной лингвистике / М. В. Гаврилова. – СПб. : Изд-во Петерб. Ун-та, 2002. – 24 с.
6. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и в языке / Г. В. Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 108 с.
7. Маслова В. А. Политический дискурс: языковые игры или игры в слова? / В. А. Маслова // Политическая лингвистика. – Вып. 1 (24). – Екатеринбург, 2008. – с. 3 – 48.
8. Петров К. Е. Структура концепта «терроризм» / К. Е. Петров // Полис. – №4. – 2003. – С. 130 – 141.
9. Сенцов А. Э. Концепт будущего в программах политических партий современной России / А. Э. Сенцов // Вестник ТГУ. Философия. Социология. Политология. – 2012. – №3 (19). – С. 82 – 92.

УДК 81'373/47-115

Маслова Г.М.

старший викладач кафедри слов'янської філології та перекладу

ЗНАННЯ ПРО ПОЛЬЩУ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Викладання історії Польщі, її культури, традицій і звичаїв є частиною процесу навчання польській мові як іноземній, однак у деяких методологічних дослідженнях та підручниках для вивчення польської мови для іноземних студентів знання про Польщу не розглядалися як окремий розділ. Однією з причин рішучого розмежування знань про Польщу стала концепція спеціального трактування її в системі перевірки знань польської мови як іноземної, розробленої командою спеціалістів від імені Міністерства національної освіти [2, с. 19]. Хоча ця ідея остаточно не була реалізована через усунення тестів культурної компетентності урядовим законодавчим відомством, однак мала великий вплив на тематику наукових статей та методологічних розробок, що з'явилися в той час.

Провісниками змін у підході до навчання польській мові як іноземній щодо польської культури були опубліковані дві заключні статті, видані Варшавським університетом на початку дев'яностих років. У першій було надано огляд культурологічних та культурознавчих тем і питань, які викладач польської мови повинен порушити на заняттях на початковому рівні. У другій також розглядалося те саме питання, але на проміжних та просунутих рівнях [3, с. 44]. Зі змісту обох статей виходить, що викладач повинен бути готовим провести серію культурологічних занять, в яких він би обговорював такі теми, як: основна інформація про польську історію, польську літературу та культуру, найцікавіші польські явища у фольклорі, звичаї та традиції (особливо релігійні), а також соціокультурні та соціолінгвістичні питання: форми звертання, вітальні фрази, прощання, офіційні ситуації та побажання для листування, співчуття, подяка, відхилення чийогось запрошення тощо.

Вже на перших лекціях рекомендованим є знайомство та впровадження елементів культурознавства паралельно з навчанням мови з самого початку. Це можуть бути знання про Польщу, Варшаву, Ф. Шопена, М. Коперніка, Замкова площа, Колонна Зигмунта. Рівень інформації залежить від викладача та адаптується до рівня групи.

Досвід навчання за цією методою показує, що іноземці зацікавлені в отриманні інформації, що Польща – «країна полів», що легендарним засновником столиці був Варш або Варчислав, а Зигмунт III Ваза переніс столицю з Кракова до Варшави, що було спричинено принаймні кількома причинами. Звичайно, на цьому рівні польська інформація повинна бути ретельно відібрана щодо лексичних одиниць, які слухач має зрозуміти. Приблизно на п'ятому занятті слід подати інформацію про Саксонський сад, на тринадцятому – поїздка до Вілянови, на тридцятому – Ярмарок у Познані. Але слід зауважити, що культурознавчих лекцій, які б повністю домінували над мовними, треба давати небагато. Ці пропорції можуть змінюватися вже на більш достатньому рівні [1, с. 82].

На таких заняттях можна виділити наступні тематичні групи: знамениті поляки (Адам Міцкевич, Генрік Сенкевич), пам'ятки архітектури та місця релігійних культів (Na Jasna Góra, Краків, Ловіч, прогулянка по Варшаві, Закопане, в Казимірі), традиції, свята та звичаї (За Різдваним столом, Великдень, Масниця, Фестиваль врожаю, Барборка, Святий Миколай), культурне життя (у філармонії, у кінотеатрі), події у культурі та цивілізації (Трете травня, «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича, Культура відродження в Польщі, польське народне мистецтво). Вибір тем засновується на раціональному емпіризмі, що впливає з багатьох років: «те, що є важливим для нас, поляків, нехай знають й іноземці».